

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	6
ВСТУП	8
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНОМЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АВТОМОБІЛЬНА ПІДГОТОВКА» У ВНЗ МВС УКРАЇНИ	15
1.1. Освітньо-кваліфікаційна характеристика професії водія.....	23
1.2. Програма професійно-практичної підготовки кандидатів у водії з розділу «Водіння легкового автомобіля» (категорія В)	26
1.3. Структура залікового кредиту та тематика практичних занять з навчальних модулів розділу «Водіння легкового автомобіля».....	32
1.4. Загальні методичні вказівки щодо організації навчального процесу при проведенні практичних занять з водіння легкового автомобіля	36
1.5. Методика проведення поточних контрольних заходів та екзамену з практичного водіння легкового автомобіля	39
1.6. Методична підготовка інструктора до проведення занять з навчання курсантів водінню легкового автомобіля.....	44
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАННЯ ВОДІННЮ ЛЕГКОВОГО АВТОМОБІЛЯ	49
МОДУЛЬ 1 Основи керування та практичне водіння на дорозі з малою інтенсивністю та з інтенсивним рухом	49
Тема № 1.1: Основи керування транспортним засобом	49
Тема № 2.1: Підготовка автомобіля до виїзду. рушання з місця.....	94

Тема № 2.2:	
Рух з невеликою швидкістю та в різних напрямках	149
Тема № 2.3:	
Маневрування в умовах обмеженого проїзду	176
Тема № 3.1:	
Рух по прямій з дотриманням безпечної дистанції та швидкості.....	203
Тема № 3.2:	
Об'їзд, обгін, зустрічний роз'їзд.....	223
Тема № 3.3:	
Подолання перешкод	236
Тема № 4.1:	
Рух в інтенсивному транспортному потоці у різних дорожніх умовах	290
Тема № 4.2:	
Маневрування на дорозі з інтенсивним рухом.....	303
Тема № 4.3:	
Паркування та зупинка біля тротуару	320
Тема № 4.4:	
Проїзд складних регульованих і нерегульованих перехресть.....	324
МОДУЛЬ 2	
Керування транспортним засобом в особливих умовах та удосконалення навичок водіння	346
Тема № 5.1:	
Керування легковим автомобілем в умовах бездоріжжя.....	346
Тема № 5.2:	
Керування транспортним засобом у темну пору доби	376
Тема № 5.3:	
Буксирування транспортного засобу різними способами	390
Тема № 5.4:	
Буксирування легкового автомобіля на різних ділянках дороги	402
Тема № 6.1:	
Маневрування в умовах обмеженого проїзду та заднім ходом	418

Тема № 6.2:	
Керування транспортним засобом з причепом	438
Тема № 6.3:	
Удосконалення прийомів керування легковим автомобілем.....	460
Тема № 6.4:	
Контраварійна підготовка водія	483
Тема № 6.5:	
Удосконалення навичок об'їзду перешкоди, маневрування та екстреного гальмування.....	526
ПІСЛЯМОВА	541
Інформаційно-методичне забезпечення навчального розділу «Водіння легкового автомобіля».....	555
ДОДАТКИ	563
<i>Додаток 1</i>	
Питання (завдання) для кінцевого контролю знань, вмінь та навичок курсантів із навчальних модулів розділу «Водіння легкового автомобіля»	563
<i>Додаток 2</i>	
Структура індивідуальної книжки обліку навчання на автотренажерах і водіння транспортних засобів	565
<i>Додаток 3</i>	
Зразок протоколу засідання екзаменаційної комісії по випуску курсантів (слухачів) навчальної групи з підготовки водіїв транспортних засобів категорії В.....	573
<i>Додаток 4</i>	
Приклади оформлення схем навчальних маршрутів для проведення практичних занять з водіння легкового автомобіля	575
<i>Додаток 5</i>	
Приклад обґрунтування витрат паливно-мастильних матеріалів під час експлуатації навчальних легкових автомобілів для проведення практичних занять з водіння при підготовці кандидатів у водіїв транспортних засобів категорії В (курсанти ВНЗ МВС України).....	592

ВСТУП

Автомобільна підготовка правоохоронців є невід'ємною складовою професійної діяльності працівників Національної поліції України. Поліцейські повсякденно користуються у своїй фаховій діяльності службовими автомобіля та іншим спеціальним транспортом, в екстремальних ситуаціях можуть використовувати транспортні засоби установ, організацій чи громадян та/або застосовувати власний авто- чи мототранспорт, які в цілому значно підвищують їх мобільність. Також в залежності від спеціалізації діяльності підрозділу ГУНП використання транспортних засобів сприяють виконанню ними вузькопрофільних завдань:

– виконанню *працівниками патрульної служби* своїх фахових обов'язків з ОГП як спеціальних завдань поліції у складі пересувних патрулів на авто- та мототранспорті. Так, у відповідності із п. 16 Статуту патрульної служби поліції України *патрульні автомобілі і мотоцикли* використовуються для переміщення патрулів з одного пункту несення служби до іншого, для патрулювання за встановленим маршрутом (6-8 км), оперативного виїзду на місце події, доставляння в підрозділ поліції осіб, затриманих за вчинення злочинів і порушень публічного порядку, у виняткових випадках, при відсутності спеціального транспорту, – для доставляння у медичні заклади громадян, які знаходяться в безпорадному стані, а також осіб, які перебувають у стані сп'яніння на вулицях та в інших громадських місцях. У відповідності з п. 24 Статуту ПСП України пересувна поліцейська група (ППГ) – комбінований за складом та оснащений спеціальними технічними засобами *наряд поліції на автомобілі*, який несе патрульну службу на закріпленому секторі і призначений для вжиття невідкладних заходів з попередження порушень громадського порядку, здійснення оперативно-розшукових заходів із розкриття злочинів по свіжих слідах;

– забезпеченню *працівниками Національної поліції України* безпеки дорожнього руху та проведенню ефективної боротьби з

транспортними злочинами на вулично-дорожній мережі, а також профілактиці дорожнього травматизму;

– оперативному реагуванню *працівниками чергових частин райвідділів поліції* на звернення громадян;

– ефективному проведенню *фахівцями Науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів НПУ (ГУНП в областях)* різних інженерно-технічних експертиз (автотехнічної; стану доріг та дорожніх умов; пожежно-технічної; в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності; електротехнічної тощо) завдяки набутим знанням з будови й принципів роботи агрегатів і систем автомобіля, правил та безпеки дорожнього руху;

– кваліфікованому розслідуванню ДТП (процесуальні дії пов'язані з ідентифікацією транспортних засобів чи визначенням їх технічного стану) та ін.

Окремі підрозділи поліції (державна служба охорони, патрульна служба, дільничні інспектори поліції, слідчі-криміналісти тощо), а також служба інкасації банківських установ, підрозділи швидкої допомоги та ін. використовують транспорт як невід'ємну та обов'язкову складову своєї професійної діяльності.

Наведений вище неповний перелік професійних завдань сучасного правоохоронця неможливо якісно виконувати без використання автотранспорту та належного володіння поліцейським вміннями надійно та безаварійно керувати автомобілем, без ґрунтовного усвідомлення ним принципів організації безпеки дорожнього руху та дотримання вимог чинних норм Правил дорожнього руху.

Необхідність автомобільної підготовки офіцерів-правоохоронців підтверджується й тим, що в сьогоденних умовах Нацполіція України має *один із найбільших автопарків країни*, який налічує понад 15 тисяч автомобілів, серед яких – більше 13 тисяч легкових транспортних засобів. Основу автопарку складають моделі ВАЗ, УАЗ, хоча в останній час відбувається їх поступова заміна на сучасні економічні (гібридні) автомобілі японського виробництва – моделі Toyota Prius та кросовер Mitsubishi Outlander PHEV (Plug-in Hybrid Electric), в котрих

передбачена функція підзарядки від електромережі літієвих батарей для забезпечення роботи електродвигуна. Такі легкові автомобілі з гібридною установкою є оптимальним варіантом оснащення транспортом підрозділів патрульної служби Національної поліції України (враховуючи вимоги до транспортних засобів, що перебувають у цілодобовому використанні поліцейських та гостру потребу в економії паливно-мастильних матеріалів).

Крім цього, вітчизняна автомобільна промисловість випускає багато видів спеціального транспорту для потреб Національної гвардії МВС України. Зокрема, це:

- слідчо-криміналістичні лабораторії, випуск яких на базі ГАЗелі здійснюється Чернігівським авторемонтним заводом;

- броньовані вантажні автомобілі типу КамАЗ-43269 (4x4) «Дозор»; спеціалізовані бронеавтомобілі для проведення антитерористичних операцій: нові КрАЗи – «Raptor-APC-КрАЗ», броньовики АвтоКрАЗ «Когуар» (випускаються в Кременчузі за ліцензією Streit Group), автомобіль KrAZ-MPV Shrek One на базі КрАЗ-5233 з колісною формулою 4x4 (випускаються спільно з канадсько-еміратською компанією Streit Group) для розмінування шляхів; бронеавтомобілі Kozak українського виробника (НВО «Практика»), легкий бронеавтомобіль «Барс», створений вітчизняною компанією Богдан Моторс тощо. Зазначені транспортні засоби використовуються для супроводу колон, перевезення особового складу й вантажів під час виконання миротворчих та інших (наприклад, антитерористичних) спецоперацій замість військових бронетранспортерів, а також як захищені базові шасі для перевезення цінних вантажів та радіоактивних матеріалів;

- спецавтомобілі поліції (автозаки), котрі використовуються для перевезення осіб, які затримані або перебувають під вартою (наприклад, автозаки на базі легкового автомобіля УАЗ та автобуса ХАЗ-3250 (виготовляє вітчизняне підприємство-виробник Херсонський автозавод АнтоРус);

- всюдихідні автомобілі, виготовлені як вахтові автобуси, бортові автомобілі, масло- та паливозаправники, автовішки, пожежні

автомобілі, ізотермічні фургони для перевезення продуктів, пересувні майстерні та пункти приготування й роздачі їжі, транспортні засоби для перевезення вибухонебезпечних предметів тощо, котрі застосовуються підрозділами Національної гвардії МВС України у тиловому забезпеченні;

– спеціальні засоби (спецтехніка) типу *водометів*, котрі входять у штатне оснащення підрозділів Національної гвардії МВС України і використовуються для припинення правопорушень в умовах масових безпорядків та коли виникає необхідність проведення правоохоронними органами спеціальних операцій, у ході яких ці спецавтомобілі можуть бути застосовані згідно чинного законодавства. Зокрема, на озброєнні правоохоронних органів України знаходяться водомети на базі КраЗів (модель АВС-30) та на базі шасі КамАЗа (модель АВС-40), розробка та поставка яких здійснюється КБ Пожспецмаш (м. Прилуки);

Отже, випускники ВНЗ МВС України повинні володіти не тільки теоретичними знаннями з будови автомобіля, правил і безпеки дорожнього руху, а й мати право (посвідчення водія) та достатні практичні вміння для впевненого керування різними видами транспортних засобів – мотоциклів, легкових та вантажних автомобілів, що складають чисельний автопарк підрозділів ГУНП в усіх регіонах держави (райвідділів поліції, служб дільничних інспекторів поліції, патрульної служби тощо).

Керівництвом органів та підрозділів НП України постійно приділяється значна увага дотриманню особовим складом транспортної дисципліни, удосконаленню навичок у поліцейських-водіїв безпечного та безаварійного керування службовим автотранспортом, зокрема, й у складних умовах діяльності підрозділів оперативного реагування та спеціального призначення.

Тому для ефективного виконання правоохоронцями покладених на них фахових завдань згідно вимог положень Закону України «Про Національну поліцію» передбачається під час навчання у ВНЗ МВС України засвоєння курсантами відомчого навчального закладу: 1) цілісної системи знань з будови, принципу роботи та основ

експлуатації автомобіля; 2) оволодіння поліцейськими ґрунтовними вміннями щодо впевненого користування нормами Правил дорожнього руху та формування переконаності у необхідності дотримання встановлених вимог в галузі безпеки дорожнього руху; 3) усвідомлення положень професійної етики водія, а також набуття відповідних навичок практичного водіння транспортними засобами з метою їх подальшого застосування під час виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку та у боротьбі із злочинністю.

У пропонованому навчально-методичному посібнику розглядається зміст практичної підготовки поліцейських в частині набуття ними навичок практичного водіння легкових автомобілів (в тому числі й закордонного виробництва), котрі широко експлуатуються в Україні та використовуються в діяльності підрозділів Нацполіції. Також автором наведена методика організації та проведення інструкторами занять з формування у курсантів необхідних вмінь та навичок для впевненого керування транспортними засобами під час несення служби.

У процесі освоєння працівниками Нацполіції України програми практичного водіння автомобіля як розділу навчальної дисципліни «Автомобільна підготовка» однією з важливих цілей, що ставиться науково-педагогічним складом (інструкторами з водіння) профільних кафедр ВНЗ МВС України при проведенні практичних занять з навчальної їзди, є формування у курсантів дбайливого ставлення до відомчого автотранспорту, прищеплення їм таких важливих особистісних якостей, як дисциплінованість та організованість на робочому місці водія, розвиток технічного мислення й уваги, подальше підвищення індивідуальної культури праці та постійне дотримання правил і норм належної службової поведінки при керуванні транспортним засобом, виховання почуття відповідальності за здоров'я та життя учасників дорожнього руху як найвищої соціальної цінності громадян України. Змістовий матеріал навчально-методичного посібника відповідає вимогам Державного стандарту з професії «водій автотransпортних засобів», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10 липня 2012 року № 802.

Написанню посібника передувала значна пошукова та науково-дослідна робота автора з вивчення стану організації навчання курсантів водінню автомобіля у ВНЗ МВС України, проводилось дослідження актуальних аспектів використання автотранспорту при забезпеченні поліцейськими публічного порядку та безпеки дорожнього руху в умовах реформування патрульної служби Національної поліції та інших правоохоронних органів МВС України у цілому.

На основі аналізу існуючих проблем у галузі методики проведення практичних занять з даного розділу «Автомобільної підготовки», узагальнення виявлених утруднень, котрі виникають у педагогічній діяльності інструкторів водіння у поліцейських вишах, автором посібника ставилось завдання заповнити існуючі прогалини в системі організації та професійного навчання курсантів, а також запропонувати оригінальні методичні напрацювання для удосконалення підготовки поліцейських-водіїв в частині підвищення ефективності набуття ними навичок впевненого керування легковим автомобілем.

Враховуючи узагальнений передовий педагогічний досвід фахівців-інструкторів з вищезазначених питань, автором видання було зроблено відповідні висновки та визначено як пріоритети наступні підходи при його написанні: 1) необхідність удосконалення практичної підготовки курсантів-кандидатів у водії для ефективного виконання ними своїх професійних обов'язків у подальшій правоохоронній діяльності; 2) адаптація поліцейських у процесі їх фахової підготовки під час навчання у ВНЗ МВС України до сучасних вимог суспільства з метою належного забезпечення готовності випускників поліцейського вишу до надійного виконання службово-бойових завдань в умовах реформування органів та підрозділів МВС держави.

Враховуючи перші спроби комплексного підходу до створення цілісної методики практичного навчання поліцейських навичкам водіння легкового автомобіля, будемо вдячні за відгуки та пропозиції для подальшого удосконалення структури та змістового наповнення розділів посібника.

*Бажаємо успіхів в оволодінні знаннями й вміннями
з безаварійної експлуатації та безпечного водіння транспортних
засобів!*

Настанова для всіх учасників дорожнього руху.

Автомобіль є джерелом підвищеної небезпеки.

Тому поведінка правоохоронців на практичних заняттях з навчальної їзди, їх ставлення до керування транспортними засобами на вулично-дорожній мережі вимагає від кандидатів у водії особистої відповідальності за власні дії за кермом автомобіля, зібраності та уважності.

Здійснення інструкторами постійного суворого контролю за дотриманням курсантами заходів безпеки є основним профілактичним заходом для уникнення аварійних ситуацій, котрі можуть створюватися під час навчальної їзди.